

การใช้พืชสมุนไพรสำหรับสาธารณสุขมูลฐานของผู้สูงอายุ
ในอำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว

ณิชมณ ชัยชนะชูเชิด

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

พ.ศ. 2559

Copyright by Mahidol University

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหิดล

การใช้พืชสมุนไพรสำหรับสาธารณสุขมูลฐานของผู้สูงอายุในอำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว
USE OF MEDICINAL PLANTS IN PRIMARY HEALTH CARE AMONG THE ELDERLY
IN WANG NAM YEN DISTRICT, SA KAEO PROVINCE

ณิชนน ชัยชนะชูเชิด 5836458 PHMP/M

ศ.ม.

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : วิรัชธี กิตติพิชัย, วท.ด. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์)
อาภาพร เผ่าวัฒนา, Ph.D. (NURSING), รุ่งระวี เต็มศิริฤกษ์กุล, วท.ม. (เภสัชศาสตร์)

บทคัดย่อ

นโยบายและทิศทางการขับเคลื่อนของกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกมุ่งหวังให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้สมุนไพรเพื่อนำมาใช้ในการดูแลสุขภาพตนเอง การวิจัยภาคตัดขวางนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจการใช้พืชสมุนไพรสำหรับสาธารณสุขมูลฐานของผู้สูงอายุ และปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตัวอย่างเป็นผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ในอำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว จำนวน 261 คน การเก็บข้อมูลใช้การสัมภาษณ์ผู้สูงอายุจากแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา การทดสอบไคสแควร์ อัตราส่วนออก และการวิเคราะห์การถดถอยพหุโลจิสติก

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า สัดส่วนของผู้สูงอายุที่มีการใช้พืชสมุนไพรสำหรับสาธารณสุขมูลฐานเท่ากับร้อยละ 49.8 โดยใช้ในอาการหลากหลายที่สุด พืชสมุนไพรส่วนใหญ่ถูกใช้ได้อย่างถูกต้อง แต่มีเพียงร้อยละ 26.0 ที่ถูกใช้ด้วยวิธีการที่สอดคล้องกับคำแนะนำในงานสาธารณสุขมูลฐานและเมื่อควบคุมอิทธิพลของปัจจัยอื่นๆ ปัจจัยทำนายการใช้พืชสมุนไพรสำหรับสาธารณสุขมูลฐาน ได้แก่ การเข้าถึงพืชสมุนไพรสำหรับสาธารณสุขมูลฐาน (Adj. OR = 7.00, 95%CI = 3.33-14.62) ประสบการณ์การใช้พืชสมุนไพรสำหรับสาธารณสุขมูลฐานของคนรู้จัก (Adj. OR = 3.25, 95%CI = 1.65-6.40) ประสบการณ์การใช้พืชสมุนไพรสำหรับสาธารณสุขมูลฐานของบุคคลในครอบครัวและญาติสนิท (Adj. OR = 2.21, 95%CI = 1.20-4.09) และความรู้เกี่ยวกับการใช้พืชสมุนไพรสำหรับสาธารณสุขมูลฐาน (Adj. OR = 2.15, 95%CI = 1.11-4.16) โดยสมการทำนายสามารถจำแนกการใช้พืชสมุนไพรฯ ได้ถูกต้องร้อยละ 77.8

จากผลการศึกษานี้จึงควรส่งเสริมให้มีการปลูกสมุนไพรในชุมชนอย่างแพร่หลาย เพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงพืชสมุนไพร สร้างเครือข่ายการใช้พืชสมุนไพรสำหรับสาธารณสุขมูลฐานทั้งในระดับครัวเรือนและชุมชน พร้อมทั้งให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้พืชสมุนไพรสำหรับสาธารณสุขมูลฐานเพื่อเพิ่มการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรให้มากขึ้นต่อไป

คำสำคัญ : สมุนไพร / สาธารณสุขมูลฐาน / ผู้สูงอายุ / การแพทย์แผนไทย / การรักษาดตนเอง

USE OF MEDICINAL PLANTS IN PRIMARY HEALTH CARE AMONG
THE ELDERLY IN WANG NAM YEN DISTRICT, SA KAEO PROVINCE

NICHAMON CHAICHANACHUCHIRD 5836458 PHMP/M

M.P.H.

THESIS ADVISORY COMMITTEE : WIRIN KITTIPICHAI, Ph.D. (APPLIED
BEHAVIORAL SCIENCE RESEARCH), ARPAPORN POWWATTANA, Ph.D.
(NURSING), RUNGRAVI TEMSIRIRIRKKUL, M.Sc. (PHARMACEUTICAL
SCIENCES)

ABSTRACT

The policy and strategic direction of the Department of Thai Traditional and Alternative Medicine expects people to have knowledge and understanding in using medicinal plants for self-care. The purpose of this cross-sectional study was to examine the use of medicinal plants in primary health care and the related factors among the elderly. The sample was 261 people aged 60 years and over living in Wang Nam Yen district, Sa Kaeo province. Data collection was done through interviewing and a questionnaire. The data were analyzed using descriptive statistics, chi-square test, Odds Ratio and multiple logistic regression.

The research findings revealed that the proportion of the elderly using medicinal plants in primary health care was 49.8%. 69.6% of the participants used them on skin fungal infection. Each part of the medicinal plants was mostly used in an appropriate way; however, only 26.0% were used corresponding with the suggested methods for primary health care. After controlling for the effects of all other variables, the predictors of the use of medicinal plants in primary health care were the access to medicinal plants in primary health care (Adj. OR = 7.00, 95%CI = 3.33-14.62), acquaintances' use of medicinal plants in primary health care (Adj. OR = 3.25, 95%CI = 1.65-6.40), family members' and relatives' use of medicinal plants in primary health care (Adj. OR = 2.21, 95%CI = 1.20-4.09) and knowledge about medicinal plants in primary health care (Adj. OR = 2.15, 95%CI = 1.11-4.16). The predicting model correctly classified 77.8%.

The findings led to the recommendations that promoting the growing of plants to increase the access, setting up family and community network to share the experience in herbal usage, and also giving knowledge about medicinal plants in primary health care should be done to promote the use of medicinal plants.

KEY WORDS: MEDICINAL PLANT / PRIMARY HEALTH CARE / ELDERLY/
THAI TRADITIONAL MEDICINE / SELF-MEDICATION